

Znaczenie bajkoterapii w okresie dzieciństwa w opiniach nauczycieli przedszkola

The Importance of Fairy Tale Therapy During Childhood in the Opinions of
Preschool Teachers

DOI 10.25951/4668

Wprowadzenie

Badania dzieciństwa/nad dzieciństwem to obecnie jeden z podstawowych nurtów w pedagogice, zwłaszcza w pedagogice społecznej oraz pedagogice przedszkolnej i wczesnoszkolnej, co znajduje odzwierciedlenie w tego typu badaniach w skali światowej (Brown, Patte 2013, s. viii). Są one rozległe i wielowątkowe, podejmują różne zagadnienia, wyrastają jednak zawsze z „(...) określonych kontekstów społecznych i kulturowych, tworzą różne nurty poszukiwań (Smolińska-Theiss 2010, s. 14).

Zainteresowanie dzieckiem, jego dzieciństwem nazwane współcześnie „cywilizacją dziecka i dzieciństwa” widoczne jest w polskiej pedagogice od lat osiemdziesiątych XX w., kiedy to zaczęto traktować dziecko jako „autonomiczną jednostkę, mającą indywidualne zdolności i predyspozycje” (Łaciak 2011, s. 7). Zaczęła się upowszechniać „zasada prymatu dziecka w życiu rodzinnym i społecznym oraz nierozzerwalnie związane z nią potrzeby poszanowania jego autonomii i nadania mu wolności i indywidualizmu (...)” (Smolińska-Theiss 1993, s. 8). Cytowana autorka zwróciła uwagę na głębokie osadzenie pedagogicznych studiów nad dzieckiem i dzieciństwem w realiach codzienności. To właśnie codzienność stanowi tło i treść dla tego typu badań dotyczących świata dzieci, ich przeżyć. Na kategorię codzienności i jej znaczenie w badaniach dzieciństwa zwróciła uwagę Jolanta Zwiernik, która wskazała na potrzebę obserwowania dzieci w naturalnych sytuacjach ich codziennego życia, szczególnie przez rodziców oraz nauczycieli przedszkola i edukacji wczesnoszkolnej (Zwiernik 2007, s. 127).

Bajka, a także bajkoterapia to jeden z wymiarów codziennego życia dzieci, zarówno w środowisku rodzinnym, jak i w przedszkolu. Badania dzieciństwa w tym ujęciu mają charakter przedmiotowo-podmiotowy. W pierwszym przypadku dzieciństwo traktowane jest jako „świadczenia na rzecz dziecka i oddziaływania dorosłych na dzieci, definiowane zwykle w psychologicznym języku czynności i zachowań” (Smolińska-Theiss 1993, s. 11), w drugim – dziecko ujmowane jest podmiotowo, podkreśla się tutaj własną aktywność dziecka i zaangażowanie w kontakty z rzeczywistością, które wpływają na jego rozwój. W tym drugim ujęciu (badań o charakterze podmiotowym) dziecku przyznano rolę współpartnera, a podstawowymi kategoriami w tego typu badaniach są: doświadczenie, aktywność, działanie i przeżycia.

Bajka, także bajka terapeutyczna to atrybuty okresu dzieciństwa, zwłaszcza gdy dziecko jest w trudnym momencie swojego życia (strach i lęk o różnym podłożu). Bajki terapeutyczne to niepowtarzalne historie, które zostały napisane w sposób świadomy tak, aby najmłodszy odnalazł część siebie, swoje emocje, odczucia oraz konkretne potrzeby, z którymi się zmagają. Akcja rozgrywa się w rzeczywistym świecie. Bajki wspierają dzieci w ich problemach, pokazują, że takie sytuacje mogą przytrafić się każdemu. Dają przy tym wiele wskazówek, jak sobie w różnych trudnych sytuacjach poradzić. A zatem znaczenie bajkoterapii jako jednej z metod pracy/wychowania dziecka w wieku przedszkolnym jest ogromne. Potwierdzają to m.in. opinie nauczycieli przedszkola, które zostaną przedstawione w dalszej części artykułu.

Bajkoterapia w świetle literatury pedagogicznej – pojęcie, rodzaje, cele i zadania, funkcje

Wincenty Okoń uważa, że bajka (inaczej baśń) to historia, której treść opiera się na pomysłowości. Dzieci od 4 do 9 lat ciekawi bajka, która wzbudza wyobraźnię oraz emocje, a jednocześnie zachowuje optymizm. Wspiera poznanie świata zewnętrznego. Bajki podnoszą według niego wartość życia realnego (Okoń 2007, s. 40). Podobne ujęcie bajki, bajki terapeutycznej znajdujemy u Marii Molickiej, według której bajkoterapia to metoda terapeutyczna oraz profilaktyczna skierowana do małych dzieci będących w wieku od 4 do 9 lat (Molicka 2011, s. 222). Oddziaływanie polega tutaj na tym, że mały słuchacz zaznajamia się ze specjalnie ułożonymi bajkami nazywanymi terapeutycznymi. Sformułowanie „terapeutyczne” oznacza charakterystyczne cechy tych bajek, jak również podporządkowane cele.

Bajka terapeutyczna w ujęciu narracji podobna jest do baśni. Fabuła umiejscowiona jest w świecie, w którym bohaterowie mają zbliżone problemy do tych, jakie spotykają dzieci w rzeczywistym świecie. Przyjaciele bajkowego świata pomagają rozsądnie rozwiązywać problemy na podstawie schematu poznawczo-behawioralnego. Warto dodać, że nie są ekspertami, lecz postaciami, które zmagają się lub zmagają z przykrością podobną/identyczną co bohater bajki (Molicka 2011, s. 223–224). „Bajkoterapia, to najprościej mówiąc, terapia poprzez czytanie lub opowiadanie bajek” (Chamera-Nowak, Ippoldt 2015, s. 17).

W literaturze pedagogicznej bajki terapeutyczne dzielą się na trzy rodzaje:

1. psychoedukacyjne;
2. psychoterapeutyczne;
3. relaksacyjne (Molicka 2011, s. 240).

Celem bajek psychoedukacyjnych jest zmniejszenie poziomu stresu u dzieci poprzez pokazywanie im negatywnej dla nich sytuacji w innym, lepszym świetle. Opowiadania wywołują zmiany w sposobie myślenia u najmłodszych, a w rezultacie również zmiany w ich zachowaniu. Wykorzystuje się te historyjki, aby przygotować dzieci na nowe i nieznane im wcześniej okoliczności. Przykładem takiego wydarzenia, które może budzić strach jest wizyta u dentysty bądź zmiana przedszkola czy szkoły. Bajka psychoedukacyjna powinna opisać takie przypadki jako przyjemne i wartościowe. Dają wzór pozytywnego myślenia. Jednocześnie nie dają gotowych odpowiedzi, ponieważ dziecko musi samo zrozumieć i odkryć swój problem (Molicka 2011, s. 240–241).

Bajki psychoedukacyjne osławiają dziecko z sytuacją zagrożenia, przedstawiają ją tak, że staje się dla dziecka zrozumiała, wyjaśniają związki przyczynowo-skutkowe między zdarzeniem, sposobem myślenia i doznawaniem emocji, pokazują wzory skutecznego działania, innego myślenia o sytuacji trudnej i tym samym innego odczuwania, uczą pozytywnego myślenia nastawionego na działanie.

Bajki psychoterapeutyczne spełniają – według Marii Molickiej – takie funkcje, jak: zniwelowanie lęków, wstydu, poczucia winy, złości bądź gniewu, które są spowodowane przykrymi wydarzeniami z przeszłości. Przedstawiają różne emocje, jakie odczuwają dzieci. Wśród tych emocji występują również społeczne (nienawiść, sympatia, poniżenie, pogarda). Bajki psychoterapeutyczne pokazują uczucia i dzięki nim dziecko może je zauważyć w swoim zachowaniu (Molicka 2011, s. 241–242). Ten rodzaj bajek ma podobną budowę jak bajki psychoedukacyjne, lecz zawiera również wsparcie emocjonalne. Bohaterzy tych bajek doświadczają zrozumienia i akceptacji. Wykorzystuje się je wtedy,

gdy dziecko jest w trudnym momencie, bądź już go przeżyło, np. pojawienie się młodszego rodzeństwa, rozwód rodziców, pójście do przedszkola, choroba bliskiej osoby czy nawet przemoc fizyczna lub seksualna (Molicka 2011, s. 243).

Natomiast bajki relaksacyjne mają inny charakter. Pomagają w odprężeniu, relaksacji oraz regeneracji. Pomagają także w pozbywaniu się negatywnych emocji przed, w trakcie oraz po stresujących zdarzeniach. W bajkach tego rodzaju powinny dominować kolory niebieski oraz zielony, ponieważ mają właściwości uspokajające. W opowiadaniach powinny występować także zwierzęta, rośliny i elementy znane dziecku. Ciało dziecka powinno być ułożone swobodnie, wygodnie – zgodnie z odczuwaniem jego wewnętrznego rytmu. Czytaniu/opowiadaniu bajki relaksacyjnej może towarzyszyć muzyka, np. niezbyt głośny szum fal, podmuchy wiatrów, odgłosy cichego śpiewania. Lektor powinien opowiadać bajkę nie mniej niż 3 minuty, nie więcej jednak niż 7 minut. Dodatkowo powinien mówić cicho i monotonicznie (Molicka 2011, s. 246).

Wymienione powyżej trzy rodzaje bajek terapeutycznych są ważnym elementem pracy z dziećmi w przedszkolu. Każda ma inne zastosowanie, a nauczyciel (lub rodzic) sam może zdecydować, która z nich będzie odpowiednia, pomocna dla danego dziecka.

Zdaniem Iwony Czesiul-Przybył celem bajkoterapii jest tworzenie „zasobów osobistych” oraz oddziaływanie terapeutyczne. Do zasobów osobistych wlicza się wsparcie poznawcze, natomiast do oddziaływań terapeutycznych wsparcie emocjonalne i redukcję lęków powstałych w wyniku przykrego doświadczenia (Czesiul-Przybył 2011, s. 12). Do celów bajkoterapii cytowana autorka zalicza:

- zastępcze zaspokajanie potrzeb; dziecko identyfikuje się z bohaterem i zastępczo doświadcza akceptacji, zrozumienia, miłości i tym samym zachodzi redukcja napięcia emocjonalnego, lęku,
- budowanie pozytywnego obrazu siebie, kształtowanie poczucia własnej wartości; sukces bajkowego bohatera, z którym dziecko się utożsamia, pomaga zbudować poczucie skuteczności lub odbudować je,
- akceptacja emocji, pokazanie, że inni też podobnie czują, myślą i zachowują się, że emocje te są jak najbardziej naturalne, normalne i powszechne, że nie ma czego się wstydzić,
- wsparcie poprzez pokazanie, że dziecko nie jest osamotnione w swoich zmaganiach, że inni są w podobnej sytuacji (a czasami gorszej), mają podobne problemy i znajdują rozwiązanie, potrafią sobie z nim poradzić. Szczęśliwe zakończenie pozwala dziecku wierzyć, że również jego historia znajdzie pomyślne rozwiązanie (Czesiul-Przybył 2011, s. 13).

Natomiast do zadań bajkoterapii należą następujące:

- pokazywanie uczuć oraz nadawanie im znaczenia,
- rozwijanie myślenia oraz świadomości,
- aktywizowanie do rozmowy,
- mobilizowanie do postępowania,
- opanowywanie planu radzenia sobie z różnymi problemami,
- wskazywanie, poprzez bajkę, że inne dzieci mają zbliżone problemy (Chamera-Nowak, Ippoldt 2015, s. 15–17).

Bajki terapeutyczne wykorzystywane w okresie średniego dzieciństwa (w przedszkolu) ukazują różne sytuacje, które budzą niepokój w życiu codziennym (np. śmierć lub odejście bliskiej osoby, wizyta u lekarza, ciemność, ból, pójście/pobyt do szpitala i inne), jednocześnie wskazując rozwiązanie problemu. Bajkoterapia rozwija dziecko pod każdym względem, rozwija m.in. myślenie (pozytywne) oraz kreatywność.

Krzysztof Jakubczyk wyróżnił następujące funkcje biblioterapii: profilaktyczną, wspierającą oraz terapeutyczną (Jakubczyk 2013, s. 251). Funkcja profilaktyczna dostarcza dziecku informacji dotyczących sytuacji trudnych emocjonalnie, sposobów radzenia sobie z problemem, komunikowania się, oznaczania emocji, mówienia o swoich problemach i świadomości zachowań innych ludzi. Innymi słowy bajkoterapia udziela przestrogi oraz przygotowuje do emocji i zdarzeń, które mogą przytrafić się w życiu dziecka. Funkcja wspierająca polega na tym, że pokazuje się dziecku, że jego problemy spotykają również innych. W ten sposób nie czuje się samotne ze swoim kłopotem. Wówczas wzrasta poczucie własnej wartości, wstyd związany z mówieniem o problemach przemija, a odpowiednia strategia pomaga radzić sobie w życiu. Natomiast oddziaływanie terapeutyczne może zmienić sposób myślenia o sobie samym oraz lękach. Ułatwia rozpoznawanie i nazywanie emocji, jak również redukuje napięcia emocjonalne poprzez pozbycie się negatywnych emocji (Jakubczyk 2013, s. 251–252).

Józef Wnyk rozszerzył funkcje bajkoterapii (w odniesieniu do trzech wymienionych powyżej) opisując je następująco:

- pokazują dziecku, że osiągnięcie sukcesu jest możliwe,
- wyrównują i uspokajają potrzeby,
- relaksują (umożliwiają zapomnienie o lękach i stresie),
- okazują wsparcie czytelnikowi,
- socjalizują (przedstawiają nowe wzorce do naśladowania) (Wnyk 2004, s. 57–58).

Reasumując, jedną z najważniejszych funkcji bajkoterapii jest rozwiązanie problemu, z jakim boryka się dziecko. Odpowiednio dobrana bajka może rzeczywiście pomóc małemu dziecku. Stosowanie bajkoterapii przez nauczyciela przedszkola stanowi dla dzieci atrakcyjną metodę pracy, nie wymaga przy tym zbyt wielu czynności organizacyjnych. Wymaga jednak dobrego przygotowania pedagogicznego i znajomości literatury dla dzieci (w tym pojawiających się nowości wydawniczych).

Opinie nauczycieli przedszkola na temat wykorzystania bajkoterapii w pracy z dziećmi

Celem prezentowanych badań było poznanie opinii nauczycieli przedszkola na temat bajkoterapii jako metody pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym. Nauczycieli pytano o to: jak rozumieją pojęcie bajkoterapii, jak oceniają bajkoterapię jako metodę pracy w procesie wychowawczym, jakie bajki terapeutyczne znają, jak oceniają bajkę terapeutyczną, jej skuteczność w rozwiązywaniu problemów emocjonalnych, redukowaniu napięć i lęku u dzieci w wieku przedszkolnym, jakie są reakcje dzieci w wieku przedszkolnym po przeczytaniu bajek terapeutycznych?

W badaniach wykorzystane zostały metody sondażu diagnostycznego oraz technika ankiety. Respondentami byli nauczyciele wybranych przedszkoli (5) na terenie województwa świętokrzyskiego w liczbie 50¹.

Z otrzymanych danych liczbowych/procentowych wynika, że zdecydowana większość badanych nauczycieli przedszkola, tj. 90% czyta bajki terapeutyczne dzieciom w przedszkolu, 10% nie korzysta z tej metody pracy. Osoby, które czytają dzieciom bajki terapeutyczne twierdziły (90%), że dzięki temu dzieci są spokojne, radosne i nie boją się. Niewiele, bo 10% uważa, że dzieci zachowują się tak samo.

Badani nauczyciele wychowania przedszkolnego wskazali, że czytają dzieciom bajki:

- raz na tydzień – 33%,
- raz w miesiącu – 28%,

¹ Badania przeprowadzono w czerwcu 2019 r. W grupie badanych nauczycieli 100% stanowiły kobiety z różnym stażem pracy: 35% pracowało 10–15 lat, 25% powyżej 15 lat, 22% – od 0 do 5 lat i 18% legitymowało się stażem w zawodzie nauczyciela przedszkola w przedziale 5–10 lat.

- co kilka tygodni – 19%,
- kilka razy w tygodniu – 14%,
- codziennie – 6%.

Jeśli chodzi o rodzaje bajek terapeutycznych czytanych dzieciom w przedszkolu nauczyciele wymieniali:

- bajki psychoterapeutyczne – 42%,
- bajki relaksacyjne – 39%,
- bajki psychoedukacyjne – 19%.

Prawie połowa badanych nauczycieli przedszkola (47%) rozumie bajkoterapię zgodnie z jej słownikowym/encyklopedycznym znaczeniem – jako metodę pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym, która przynosi wiele korzyści wychowawczych, terapeutycznych. Z kolei 31% nauczycieli uważa, że są to bajki „pomagajki”, które wspierają i dają poczucie bezpieczeństwa, a 19% twierdzi, że jest to pomoc w przezwyciężaniu lęków.

Z danych uzyskanych od nauczycieli (odpowiedzi na pytania zawarte w kwestionariuszu ankiety) wynika, że 72% spośród nich omawia z dziećmi postępowanie bohaterów czytanych bajek, 17% czyni to, kiedy dzieci same zaczną rozmowę na temat przeczytanej bajki terapeutycznej, a 11% nie omawia z dziećmi przeczytanych bajek twierdząc, że nie potrzebują one takiej rozmowy. Połowa badanych nauczycieli (50%) uważa, że dzieci chętnie opowiadają o bajce. Z kolei 34% osób uważa, że są spokojne i zrelaksowane, a 16% twierdzi, że są radosne i pogodne.

Nauczyciele w badanych przedszkolach wskazywali, że czytanie dzieciom bajek terapeutycznych ma wiele wartości; 29% zauważa lojalność wobec przyjaciół, nieco mniej – 25% osób spostrzega u dzieci dobroć, 20% zauważyło u dzieci pracowitość, 15% odwagę, natomiast 10% łatwość w nawiązywaniu kontaktów z innymi dziećmi. W odpowiedziach „inne” pojawiła się kontrola nad swoim zachowaniem. Ankietowani nauczyciele twierdzili, że czytanie dzieciom bajek terapeutycznych rozwiązuje u dzieci różnego typu problemy: lękowe (47% odpowiedzi), emocjonalne (36%), nadpobudliwość (17%).

Jedno z pytań skierowanych do nauczycieli w przedszkolu dotyczyło źródeł wiedzy/znajomości bajek terapeutycznych i ich zastosowania wobec dzieci w okresie dzieciństwa. Z odpowiedzi wynika, że większość ankietowanych nauczycieli – 42% o bajkoterapii dowiedziało się z internetu/literatury, 32% dowiedziało się o terapii bajką od innych nauczycieli. Z kolei 19% twierdziło, że na kursie/warsztacie/szkoleniu. Najmniej badanych nauczycieli przedszkola – 8% dowiedziało się o bajce terapeutycznej na studiach.

Podsumowanie

Wykorzystanie bajkoterapii jako metody pracy z dzieckiem w wieku przedszkolnym jest bezsprzeczne i szeroko omówione w literaturze pedagogicznej. Opisywane są tutaj szeroko zagadnienia dotyczące znaczenia bajkoterapii w procesie wychowania dzieci, cele i zadania bajkoterapii czy funkcje bajek terapeutycznych. Krótkie omówienie tego zagadnienia zostało zawarte na początku artykułu, gdzie starano się przedstawić teoretyczne podstawy badań za-prezentowanych w dalszych rozważaniach.

Z opinii ankietowanych nauczycieli wynika, że zdecydowana większość – 90% czyta dzieciom w przedszkolu bajki terapeutyczne, 33% spośród nich twierdziło, że jest to metoda pracy, którą wykorzystują wtedy, gdy dzieci mają jakiś problem w grupie. Nauczyciele mają świadomość, że bajkoterapia jest pomocna dla dziecka w trudnych dla niego sytuacjach, ogólniej – że przynosi ona wiele korzyści w procesie wychowawczym.

Nauczyciele znają ulubione bajki terapeutyczne dzieci, wskazywali te, w których bohater ma jakiś problem. Z ich opinii wynika, że bajki terapeutyczne są skuteczne w rozwiązywaniu problemów emocjonalnych, lękowych i napięciowych. Widoczny jest także ich wpływ na zmiany w zachowaniu dzieci. Nauczyciele podkreślali, że dzieci chętnie opowiadają o takich bajkach (terapeutycznych), dlatego omawiają je z dziećmi.

Z prezentowanych badań wynika, że nauczyciele przedszkoli poszerzają swoją wiedzę na temat wykorzystania bajek terapeutycznych korzystając z różnych źródeł, ponieważ mają oni świadomość, że bajka terapeutyczna daje wiele korzyści w procesie wychowawczym i regularne jej czytanie przynosi same pozytywne rezultaty. Ważnym aspektem pracy nauczycieli jest współpraca z rodzicami dzieci. Przydatnym pomysłem mogą być spotkania nauczycieli przedszkola z rodzicami dzieci, np. raz w miesiącu – i omówienie bajki terapeutycznej, jej celów, rodzajów zadań czy funkcji. Zarówno nauczyciele, jak i rodzice mieliby wówczas możliwość poszerzenia swojej wiedzy na temat bajki terapeutycznej i jej wykorzystania w pracy z dzieckiem.

BIBLIOGRAFIA

- Brown F., Patte M. (2013), *Rethinking Children's Play*, Great Britain: Bloomsbury Academic.
- Chamera-Nowak A., Ippoldt L. (2015), *Bajka jako lekarstwo. Zastosowanie bajkoterapii w terapii pedagogicznej*, Warszawa: Wydawnictwo SPB.

- Czesiul-Przybył I. (2011), *Czym jest bajkoterapia*, „Biblioterapeuta”, 4 (57).
- Jakubczyk K. (2013), *Bajkoterapia jako metoda pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym*, „Nauczyciel i Szkoła”, 1 (53).
- Łaciak B. (2011), *Wstęp*, w: *Nowe społeczne wymiary dzieciństwa*, B. Łaciak (red.), Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Molicka M. (2011), *Biblioterapia i bajkoterapia. Rola literatury w procesie zmiany rozumienia świata społecznego i siebie*, Poznań: Wydawnictwo Media Rodzinie.
- Okoń W. (2007), *Bajka*, w: *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Smolińska-Theiss B. (1993), *Dzieciństwo w małym mieście*, Warszawa, Wydawnictwo UW.
- Smolińska-Theiss B. (2010), *Rozwój badań nad dzieciństwem – przełomy i przejścia*, w: E. Jarosz (red.), *Dzieciństwo – witraż bolesny*, „Chowanna”, 1.
- Wnyk J. (2004), *O bajkoterapii*, „Problemy Opiekuńczo Wychowawcze”, 9.
- Zwiernik J. (2007), *Dzieci mają głos. O niektórych sposobach badania dzieciństwa*, w: E. Kurantowicz, M. Nowak-Dziemianowicz (red.), *Narracja – krytyka – zmiana*, Wrocław: Wydawnictwo Dolnośląskiej Szkoły Wyższej Edukacji TWP.

STRESZCZENIE

Artykuł ma charakter teoretyczno-empiryczny. Poruszone zostało w nim zagadnienie znaczenia bajkoterapii w okresie dzieciństwa, konkretnie w odniesieniu do dzieci w wieku przedszkolnym. Badano opinie nauczycieli przedszkola dotyczące wykorzystania bajek terapeutycznych w ich codziennej pracy z dziećmi. Zdecydowana większość ankietowanych (90%) wyrażała pozytywną opinię o znaczeniu bajki terapeutycznej w procesie wychowania dziecka w przedszkolu, ponieważ jest ona pomocna w sytuacjach dla niego trudnych. Bajki terapeutyczne (psychoedukacyjne, psychoterapeutyczne, relaksacyjne) pozwalają rozwiązać wiele problemów emocjonalnych, lękowych czy napięciowych występujących u dzieci. Nauczyciele wskazywali internet/literaturę jako źródło poszerzania swojej wiedzy nt. bajek terapeutycznych. Wskazują na konieczność współpracy z rodzicami dzieci, aby bajka przyniosła pozytywne rezultaty.

SŁOWA KLUCZOWE: dzieciństwo, bajki terapeutyczne, przedszkole

SUMMARY

The article, based on theoretical and empirical research, discusses the importance of fairy tale therapy during childhood, particularly in relation to preschool children. The opinions of preschool teachers on using therapeutic fairy tales in their everyday work

with children have been studied. A significant majority of the respondents (90%) express a favourable opinion on the importance of therapeutic fairy tales in the process of preschool children education because fairy tales help children in difficult situations. Therapeutic fairy tales (psychoeducational, psychotherapeutic, relaxing) help overcome many emotional, anxiety and tension issues affecting children. The teachers mentioned internet/literature as a source of their knowledge about therapeutic fairy tales and emphasised the need for cooperation with parents in order to achieve positive outcomes of fairy tale therapy.

KEYWORDS: childhood, therapeutic fairy tales, preschool

BOŻENA MATYJAS – Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Pedagogika / Pedagogy

Przysłano do redakcji / Received: 21.01.2021

Daty recenzji / Revised: 24.01.2021; 26.01.2021; 27.01.2021

Data akceptacji do publikacji / Accepted: 15.11.2021